

Interview Edo Goverse

‘De Amsterdamse grachten zijn schoner dan ooit tevoren’

Onder de oppervlakte van het Amsterdamse grachtenwater krioelt het van de inheemse en exotische waterdieren. Edo Goverse is projectleider bij Ravon en coördinator van het Meetnet Amfibieën en doet onderzoek naar vissen en amfibieën in en rond Amsterdam.

Welke soorten leven er zoal in de Amsterdamse wateren?

‘In regio Groot-Amsterdam zijn 81 vissoorten geregistreerd in de Nationale Data Bank Flora en Fauna (NDFB). Daaronder zijn wat vreemde soorten die waarschijnlijk ooit zijn uitgezet, zoals de Afrikaanse meerval. De oudste waarneming stamt uit 1882. Dit aantal is zo hoog doordat er verschillende watersystemen aanwezig zijn, van poldersloten tot grachten en het Noordzeekanaal. Vooral algemene soorten zoals baars, blankvoorn en brasem worden vrij regelmatig gevonden. Maar een bijzondere soort als de rivierdonderpad staat op de vierde plaats. Dat komt omdat er de laatste jaren systematisch met zaklamp naar wordt gezocht.’

Hoe gaat dat zaklampvissen in zijn werk?

‘De rivierdonderpad is een klein donkerbruin visje dat overdag verstopt zit, onder stenen bijvoorbeeld. De visjes zijn lastig te vangen, maar als het donker is komen ze uit hun schuilplaats. Door ‘s avonds met een zaklamp langs oevers en kaders te lopen, is de soort goed in kaart te brengen. Enkele grachten hebben een oever van basaltstenen en daar is de soort gemakkelijk te vinden. Langs steile grachtenoevers tref je de vis minder snel aan. Maar vaak is onder water wel ergens een richeltje aanwezig, of je ziet met wat geluk toch een rivierdonderpad ‘hangen’ aan de steile wand.’

Hoe staat het met de kwaliteit van het grachtenwater?

‘De Amsterdamse grachten zijn schoner dan ooit tevoren. Je kunt er prima in zwemmen. Dat komt vooral doordat er nauwelijks nog rechtstreeks rioolwater in wordt geloosd. In 1987 is het laatste grachtenpand op het rioleringsnet aangesloten. Nu rest aansluiting van de laatste woonboten. Vroeger spoelde de Amstel de grachten gedeeltelijk ‘schoon’, en ook het getij van de Zuiderzee zorgde voor doorspoeling. Tegenwoordig hoeft dat in principe niet meer te gebeuren. Op meerdere locaties wordt het zuurstofgehalte in het water continu gemeten. Als het onder een bepaalde waarde komt, kan Watermet ingrijpen. Enkele grachten hebben kunstmatige watertuinen die bijdragen aan de biodiversiteit. Vissen komen er om te schuilen of te paaien.’

Welke bedreigingen zijn er voor de biodiversiteit?

‘Olieverontreiniging door bootjes blijft een gevaar. Zwerfvuil in het water is ook een probleem. Nog los van de 15.000 fietswrakken die jaarlijks worden opgevoerd, drijft er een enorme hoeveelheid plastic rond. Een mogelijk gevaar voor de inheemse visfauna is de invasie van exotische grondels. Sinds 2005 is de zwartbekgrondel in Amsterdam bekend. Deze exoot is met ballastwater uit Oost-Europa aangevoerd. Als zwartbekgrondels eenmaal gesetteld zijn, kunnen ze in enorme aantallen voorkomen. Op een stukje van 100 bij 2 meter kunnen we ‘s zomers wel 350 tot 400 individuen tellen! Het leefgebied van de 25 centimeter grote zwartbekgrondel overlapt grotendeels met dat van de kleinere rivierdonderpad. De grondel eet alles wat in zijn bek komt, inclusief visseneitjes, visbroed of soortgenoten. In de grote rivieren, waar tegenwoordig maar liefst vier soorten exotische grondels voorkomen, is geen rivierdonderpad meer te vinden. Ook exotische kreeften leveren geen positieve bijdrage aan het milieu. De rode Amerikaanse rivierkreeft sloop alle waterplanten en vergraaft oevers waardoor het water troebel wordt. De gevlekte Amerikaanse rivierkreeft gebruikt dezelfde schuilplekken als de rivierdonderpad en zal niet nalaten de eitjes, of de visjes zelf, te verschalken.’

En droogte?

‘De Amsterdamse grachten hebben geen last van een lage waterstand tijdens droge zomers. Dat komt omdat ze in verbinding staan met het IJsselmeer, dat ‘s zomers meer water bevat dan ‘s winters. Sterker nog, in 2003 heeft men het Groene Hart behoed voor uitdroging door de Amstel de andere kant op te laten afwateren.’

Hoe staat het met het waterleven in andere steden?

‘Het zal weinig van elkaar verschillen. Wel moet je het geluk hebben dat enkele gepassioneerde personen hun nachtrust willen opofferen om een soort als de rivierdonderpad in kaart te brengen. In Leiden is nu het eerste visreservaat in stedelijk gebied gerealiseerd en worden soorten met zaklamp of snorkelend geteld. Ook vinden er schoonmaakacties plaats. Op www.onderwaterinleiden.nl kun je foto's zien. Net alsof ze in een aquarium zijn gemaakt: helder, schoon water met veel vissen en planten.’

Meer lezen:

Goverse, E. & G. Timmermans, 2013. De rivierdonderpad geeft zich prijs in Groot-Amsterdam. Tussen Duin & Dijk 12(2):4-8.
Herder, J.E., J. Kranenbarg, D.M. Hoogeboom, J. Hamers & K. Dekker (red.), 2012. Atlas van de Noord-Hollandse vissen. Landschap Noord-Holland, Heiloo & Stichting RAVON, Nijmegen. Uitgeverij Profiel, Bedum.